

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์มหาปฐลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะ พระพุทธสิหิงค์ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ พระพุทธรัตนาร (พระแก้วหยก) วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย พระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอกจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความเก่าแก่และประวัติความเป็นมายาวนานและเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวล้านนาและมีพุทธศิลป์งดงาม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเรียงไปตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ ๑) มหาปฐลักษณะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) พุทธลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา ๓) มหาปฐลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา โดยได้ผลการสรุปดังนี้

๕.๑.๑ สรุปมหาปฐลักษณะของพระพุทธรูปที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาเกี่ยวกับมหาปฐลักษณะทั้ง ๓๒ ประการ พบว่ามีเพียงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่มีมหาปฐลักษณะครบทั้ง ๓๒ ประการ โดยได้ปรากฏหลักฐานและอธิบายไว้โดยละเอียดในพระไตรปิฎกหลายแห่ง อาทิเช่น ในพระอภิธรรม ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับมหาปฐลักษณะไว้หมายถึง ในพระวินัยปิฎกก็ได้กล่าวถึงลักษณะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและคติสองอย่างว่า ผู้ใดที่มีมหาปฐลักษณะครบถ้วนเช่นนี้ หากครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หากออกบวชจะได้ตรัสรู้ อุนตรสัมมาโพธิญาณ ในพระสุตตันตปิฎกก็ได้มีการกล่าวถึงไว้ว่า บุคคลที่อุบัติในโลกมนุษย์และจะได้ตรัสรู้ อุนตรสัมมาสัมโพธิญาณเท่านั้นจึงจะเกิดปรากฏการณ์มหาปฐลักษณะ และในลักษณะสูตรที่มานิกาย ปาฏิวรรค ได้กล่าวถึงพระพุทธรูปได้ตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายถึงมหาปฐลักษณะทั้ง ๓๒ ประการ พร้อมอานิสงฆ์ของกุศลกรรมที่ทำให้ได้มหาปฐลักษณะ เป็นต้น

และจากจากการศึกษามหาปฐลักษณะยังพบว่า มหาปฐลักษณะ ๓๒ ประการของพระพุทธรูปเป็นลักษณะของพระมหาบุรุษและบุคคลจะเป็นมหาบุรุษผู้สมบูรณ์ด้วยมหาปฐลักษณะและตรัสรู้เป็นพระอุนตรสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นั้น จะต้องบำเพ็ญบารมีให้ครบ ๓๐ ประการ ได้แก่ บารมี ๑๐ อุปปบารมี ๑๐ และ ปรมัตถบารมี ๑๐

๕.๑.๒ สรุปพุทธลักษณะของพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา

พุทธลักษณะของพระสิหิงค์ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่

พระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ เป็น ๑ ใน ๓ ของพระพุทธรูปสำคัญในประเทศไทย เป็นพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์หนึ่ง มีลักษณะของสี่ลักษณะ เป็นศิลปะ

ล้านนาระยะที่ ๒ มีลักษณะพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระวรกายอวบอ้วน พระพักตร์กลม ทรงแยมพระโอษฐ์ พระหนุเป็นปม ขมวดพระเกศาใหญ่ ยอดอุษณิษะเป็นลูกแก้ว คล้ายดอกบัวตูม ชายสังฆาฏีสั้นเหนือพระถัน ลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากศิลปะปาละ พุกาม และหริภุญชัย คือชายผ้าที่เพลายกออกเป็นสองชาย ในขณะที่ทั้งสามสมัยที่กล่าวข้างต้นนั้นจะเป็นรูปครึ่งวงกลมคล้ายพัด ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นรูปของศิลปะปาละที่ล้านน่าน่าจะรับมาจากพุกามของพม่า

พุทธลักษณะของพระแก้วหยก วัดพระแก้ว จ.เชียงราย

พระแก้วหยก ที่ประดิษฐานอยู่ที่ วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงรายในปัจจุบันนี้ ถูกสร้างขึ้นใหม่ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระแก้วมรกตแทนองค์เดิม ที่ถูกอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยยึดพุทธลักษณะของพระแก้วมรกตองค์เดิมเป็นต้นแบบ ดังนั้นพุทธลักษณะของพระแก้วหยก เชียงรายปัจจุบันจะอิงตามลักษณะพระแก้วมรกต จากที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่า นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะได้มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการกำหนดอายุพระแก้วมรกตอยู่ ๒ ข้อ คือข้อแรก เชื่อว่าสร้างขึ้นในอินเดีย หรือลังกาและได้อัญเชิญมายังเมืองต่างๆ ตามตำนาน และอีกข้อหนึ่ง เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในอาณาจักรล้านนา จากลักษณะพุทธศิลป์ ของพระแก้วมรกต จัดเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ประทับนั่งขัดสมาธิราบเหนือฐานหน้ากระดานเกลี้ยง พระพักตร์ค่อนข้างกลม จัดอยู่ในกลุ่มของพระพุทธรูปล้านนาระยะแรก ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ ขัดสมาธิเพชร พระพักตร์กลม พระรัศมีเป็นตุ้มคล้ายดอกบัวตูม และชายสังฆาฏีสั้นเหนือพระถัน ตามนิยมที่เรียกว่า แบบเชียงแสนสิงห์หนึ่ง แต่ต่างกันตรงที่พระแก้วมรกตประทับนั่งขัดสมาธิราบ มีชายสังฆาฏียาวจรดพระนาภี ซึ่งเป็นลักษณะที่ได้รับอิทธิพลสุโขทัยเข้ามาผสมแล้ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว นักวิชาการส่วนใหญ่จึงเชื่อว่าพระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในอาณาจักรล้านนา ช่วงที่ล้านนาเริ่มรับอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย สันนิษฐานว่าพระแก้วมรกต น่าจะสร้างระหว่าง พ.ศ. ๑๙๓๓-๑๙๗๙ และต่อมาภายหลังได้พบหลักฐานสนับสนุนว่าน่าจะสร้างขึ้นในล้านนา และเป็นฝีมือช่างในแหล่งที่พบในแถบเมืองเชียงราย พะเยา กล่าวคือได้พบพระพุทธรูปหินทรายในสกุลช่างพะเยากลุ่มหนึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพระแก้วมรกตทั้งทางลักษณะทางศิลปกรรม และเทคนิคการสร้าง จึงน่าจะสนับสนุนทางด้านรูปแบบได้แนวทางหนึ่ง

พุทธลักษณะพระเจ้าแก้วตื้อ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

พระเจ้าแก้วตื้อ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิราบ ในศิลปะล้านนาแบบเชียงแสน สิงห์สอง คือ พระพุทธรูป ที่มีอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย ประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานหน้ากระดานเกลี้ยง พระพักตร์รูปไข่ค่อนข้างเล็ก ขมวดพระเกศาเล็ก พระรัศมีเป็นเปลวทรงสูง พระวรกายบอบบาง สังฆาฏีเป็นแผ่นใหญ่และยาวลงมาจรดพระนาภีตามแบบอย่างพระพุทธรูปล้านนาที่พบเป็นจำนวนมาก ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ (ตรงกับรัชสมัยของพระเมืองแก้ว) โดยรูปแบบพิเศษคือสังฆาฏี

เป็นแผ่นใหญ่ยาวลงมาจรดพระนาภีนั้นเป็นอิทธิพลศิลปะของอยุธยาแล้ว ดังนั้นพระเจ้าแก้วตั้งอยู่ใน
ยุครุ่งเรืองสูงสุดหรือยุคทองของล้านนาในสมัยพระเมืองแก้ว ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารที่กล่าวถึง

๕.๑.๓ สรุปลักษณะมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพุทธรูปสำคัญในล้านนา

๑) สรุปลักษณะมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปหิรัญ วัดพระสิงห์ จังหวัด เชียงใหม่

มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปหิรัญ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ คือ มีองค์คูลี
ยาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ไม่ฆ่าสัตว์ ทรงมีพระ
เมตตากุศลต่อสัตว์ มีความละเอียดและมุ่งประโยชน์ต่อผู้อื่น มีพระวรกายท่อนบนบริบูรณ์ดุจลำตัว
ท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญด้วยสุตะ
พทธิ จาคะ ธรรมะและปัญญา และมีดวงพระเนตรดำสนิท แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ทรงเป็น
ผู้มีปิยจักขุ มีใจซื่อตรงเป็นปกติ และแลดูมหาชนด้วยดวงตาที่เปี่ยมด้วยความรัก มีพระเศียรดุจ
ประดับด้วยกรอบพระพักตร์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพฤติสุจริต ๓

๒) สรุปลักษณะมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรตนนาร (พระแก้วหยก) วัด พระแก้ว จังหวัดเชียงราย

มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรตนนาร (พระหยกเชียงราย) วัดพระแก้ว จังหวัด
เชียงราย คือ มีพระบาทราบเสมอกัน แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการยึดมั่นถือมั่นในกุศลกรรม มี
สุจริต๓ ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล และรักษาอุโบสถ เกื้อกูลบิดามารดา เกื้อกูลสมณะ และมรความ
อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล มีองค์คูลียาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม มีพระวรกายท่อนบน
บริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด
แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล
เจริญด้วยสุตะ พทธิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ของการเป็นผู้ตั้งใจสอน ศิลปะวิชา จรรยา แก่ผู้คนให้เข้าใจได้รวดเร็วและปฏิบัติตามเร็ว มี
พระหนุดุจคางราชสีห์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูด
แต่คำสัตย์ พูดอิงธรรม อิงวินัย พุมีหลักฐาน มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์แสดงให้เห็นถึง
อานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพฤติสุจริต ๓

๓) สรุปลักษณะมหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระเจ้าแก้วตั้ง

คือ มีพระบาทราบเสมอกัน แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการยึดมั่นถือมั่นในกุศลกรรม มี
สุจริต๓ ยินดีในการให้ทาน รักษาศีล และรักษาอุโบสถ เกื้อกูลบิดามารดา เกื้อกูลสมณะ และมรความ
อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล มีองค์คูลียาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม มีพระวรกายท่อนบน

บริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญด้วยสุตะ พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระขงฆ์เรียวดงามแข็งแรงเนื้อทราย แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นผู้ตั้งใจสอน ศิลปะวิชา จรรยา แก่ผู้คนให้เข้าใจได้รวดเร็วและปฏิบัติตามเร็ว มีพระหัตถ์ดุจคางราชสีห์ แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้า พูดถูกกาล พูดแต่คำสัตย์ พูดอิงธรรม อิงวินัย พุมีหลักฐาน มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓ มีพระฉวีสีทองคล้ายทองคำ แสดงถึงอานิสงส์ของการตั้งสัจจะอธิษฐานเป็นผู้ไม่มีความโกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ ไม่พยาบาท ไม่จองล้างจองผลาญและไม่แสดงความเสียใจให้ปรากฏ เป็นผู้ให้เครื่องลาดที่มีเนื้อนุ่ม

๔) สรุปวิเคราะห์มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา

จากการศึกษาวิเคราะห์มหาบุรุษลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา พบว่าลักษณะของพระพุทธรูปสำคัญในล้านนา ที่ปรากฏสอดคล้องกับมหาบุรุษลักษณะเหมือนกันทั้งสามองค์ คือ มีองค์คุสัยาว มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์ไม่ฆ่าสัตว์ ทรงมีพระเมตตากรุณาต่อสัตว์ มีความละอายและมั่งประโยชน์ต่อผู้อื่น มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าของราชสีห์ มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้ปรารถนาความเจริญแก่พหุชน เจริญด้วยศรัทธา รักษาศีล เจริญด้วยสุตะ พหิ จาคะ ธรรมะและปัญญา มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ที่พระองค์เป็นผู้นำในการประพาสสุจริต ๓

ลักษณะของพระพุทธรูปสำคัญในล้านนาที่ไม่ปรากฏสอดคล้องกับมหาบุรุษลักษณะและไม่สามารถสังเกตได้ คือ พื้นฝ่าพระบาททั้งสองข้างมีจักรซึ่งมีซี่ละ ๑,๐๐๐ ซี่มีกงกลมและมีส่วนประกอบครบทุกอย่าง มีสันพระบาทยื่นยาวออกไป มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม ฝ่าพระหัตถ์และพระบาทมีเส้นที่ข้องอคุลีจกันเป็นรูปตาข่าย มีข้อพระบาทสูง เมื่อประทับยืนไม่ต้องน้อมพระองค์ลงลูบคลำถึงพระชานด้วยฝ่าพระหัตถ์ทั้งสอง มีพระคุษะเร้นอยู่ในฝัก มีพระฉวีละเอียดจนละอองไม่สามารถติดพระวรกายได้ มีพระโลมาชาติเดียวคือในแต่ละขุมมีขนเส้นเดียว มีพระโลมาชาติปลายอนขึ้นคือพระโลมาชาติขอดเป็นวงเวียนขวาดังกุนทลสิศรามเขมดัดดอกอัญชัน มีพระมังสะไนที่เจ็ดแห่งเต็มบริบูรณ์ มีพระวรกายเป็นปริมนชลดุจต้นไทร มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ มีพระทนต์เรียบเสมอกัน พระทนต์ไม่ห่างกัน มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม มีพระชีวหาใหญ่ยาว มีพระสุรเสียงดุจเสียงของพรหม มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพ็งตลอด มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อนเหมือนนุ่น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์นี้มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไปมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรสร้างพระพุทธรูปต้นแบบโดยยึดหลักตามมหาปुरुสลักษณะ ทั้ง ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะบางประการให้ปรากฏในพระพุทธรูปมากที่สุด โดยให้พระพุทธรูปต้นแบบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อให้ชาวพุทธสามารถศึกษาพุทธลักษณะที่มีมหาปुरुสลักษณะที่ถูกต้องและรู้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นแท้จริงแล้วมีลักษณะอย่างไร อีกทั้งยังประโยชน์ เป็นต้นแบบในการสร้างพระพุทธรูปที่ถูกลักษณะของชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต

๒) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสร้างพระพุทธรูปหรือพุทธศิลป์ต่างๆควรยึดหลักที่ถูกต้องตามตำรามากกว่าจินตนาการของช่างศิลป์เป็นหลัก ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเข้ามากำกับดูแลเรื่องการสร้างพุทธรูปที่มีลักษณะคลาดเคลื่อนหรือห่างไกลจากมหาปुरुสลักษณะมากจนเกินไป จนกลายเป็นพระพุทธรูปปางประหลาด หรือดูคล้ายอวตารของศาสนาอื่น ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนต่อศรัทธาชาวพุทธโดยทั่วไป ที่ยังไม่ได้เข้ามาศึกษาในเรื่องนี้โดยตรง ควรมีการตรวจสอบและชี้แจง รณณรงค์ให้ประชาชนชาวพุทธได้ทราบและเข้าใจข้อมูลที่ถูกต้องโดยทั่วกัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาสืบไป